

WPROWADZENIE

Kolejny piąty tom *Prac Psychologicznych* w ramach Rocznika Naukowo-Dydaktycznego WSP w Krakowie, dokonuje prezentacji zainteresowań pracowników Katedry Psychologii oraz ich badań, realizowanych indywidualnie i zespołowo. Tom zawiera 13 prac przeglądowych i empirycznych, ujętych w dwu częściach. Część I obejmuje 6 artykułów, głównie o charakterze przeglądowym, część II – 7 artykułów, stanowiących w większości przypadków sprawozdania z przeprowadzonych badań.

Część pierwszą, zawierającą przegląd niektórych teoretycznych i metodologicznych problemów badań psychologicznych, otwiera artykuł Jerzego Kulczyckiego filozoficznymi rozważaniami nad – mającym ogromną tradycję – problemem psychofizycznym. Rozpoczynając od semantycznej analizy par terminów odzwierciedlających określone ujęcia tego problemu, autor zmierza do przedstawienia klasyfikacji jego rozwiązań oraz naszkicowania jego współczesnej perspektywy badawczej.

Kolejny artykuł, Józefa Maciuszka, przypomina myśli Kępińskiego, Lorenza, Eibl-Eibesfeldta i Wilsona, dotyczące moralności naturalnej. Interesujące ich zestawienie w postaci argumentów i kontrargumentów pobudza do refleksji nad tym zagadnieniem.

Dwie następne prace, osadzone ściśle w problematyce psychologicznej, dotyczą koncepcji osobowości. W pierwszej, Helena Wrona-Polańska przedstawia syntezę rozważań nad zjawiskiem, określanym w literaturze jako „obraz własnej osoby”, odsłaniając genezę tego terminu przez ukazanie jego związku z różnymi koncepcjami psychologicznymi oraz omawiając zakres badań empirycznych w tym zakresie. W drugiej pracy, Teresa Samek opisuje strukturę osobowości z punktu widzenia analizy transakcyjnej, podając szereg informacji, bardzo przydatnych w praktyce pedagogicznej.

Artykuł Wojciecha Czajkowskiego, stanowiący omówienie hierarchicznego modelu umiejętności interpersonalnych w sytuacji prowadzenia negocjacji, nawiązuje do problematyki psychologii społecznej. Autor uwzględnił w nim szczegółowo kolejne poziomy negocjacji, ze szczególnym uwypukleniem nawiązania kontaktu i aktywnego odbioru informacji. Zawarł też propozycję treningu umiejętności interpersonalnych.

Ostatnia praca w tej części dotyczy zagadnień z obszaru psychologii matematycznej. Przedstawione przez Leszka Wrone statystyczne metody klasyfikacji cech psychicznych mogą znaleźć praktyczne zastosowanie w badaniach klinicznych.

Część drugą, ukazującą wybrane właściwości zachowania się dzieci i młodzieży o prawidłowym i zaburzonym rozwoju, rozpoczyna artykuł Grażyny Rudkowskiej, prezentujący jej wyniki badań nad problemem stymulacji rozwoju społeczno-moralnego, przeprowadzonych w ramach programu resortowego, koordynowanego przez Jana Strelaua. Jak wynika z tych badań, modelowanie zachowań prospołecznych u dzieci 6-letnich wywołuje zarówno efekt bezpośredni (zachowania podobne do modelowanych, niezależnie od zmiennych indywidualnych, takich jak: płeć, cechy temperamentalne i intelektualne), jak też efekt zgeneralizowany w obrębie kategorii zachowań modelowanych, zależny od poziomu inteligencji. Dzieci w tym wieku nie są jeszcze zdolne do generalizacji w zakresie różnych kategorii prospołecznych.

Kolejne trzy prace poświęcone są problemom psychologicznym związanym z właściwościami zachowania się dzieci i młodzieży o zaburzonym rozwoju. Artykuł Władysławy Pileckiej zwraca uwagę na istotny problem psychosomatycznego charakteru chorób dziecięcych. Autorka wyjaśnia istotę zależności między oddziaływaniem czynników organicznych i psychologicznych w powstawaniu i przebiegu u dzieci niektórych chorób, odwołując się do trzech modeli teoretycznych: psychoanalitycznego, psychospołecznego i klinicznego. Uzasadnia też potrzebę prowadzenia zajęć terapeutycznych.

Następna praca, Aliny Perzanowskiej poświęcona jest problematyce autyzmu. Autorka omawia w niej, w oparciu o najnowszą literaturę, podstawowe typy objawów tego zaburzenia rozwoju, prezentuje dane z badań nad inteligencją ogólną i zdolnościami specjalnymi osób autystycznych, oraz przedstawia najnowszą hipotezę deficytu teorii umysłu, wskazując na jej wartość w opisie zachowania się poznawczego osób autystycznych.

Praca Anny Czajkowskiej poświęcona jest problemom rewalidacji młodzieży z defektem słuchu. Autorka przedstawia w oparciu o wyniki własnych badań, zależność poziomu aspiracji zadaniowej od informacji o wynikach, wskazując na jej znaczenie w organizacji procesu kształcenia tej grupy dzieci i młodzieży.

Kolejne trzy prace stanowią sprawozdania z badań młodzieży studiującej. Artykuł Urszuli Szewczyk, nawiązujący do szeroko rozbudowanych badań nad procesem kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem powodzenia w studiach, podaje wyniki badań przeprowadzonych w ramach wspomnianego już programu resortowego, koordynowanego przez Jana Strelaua. Zapre-

zentowane wnioski ukazują zależność między planowaniem nauki, stosowanymi strategiami i technikami uczenia się, uzyskiwanymi ocenami i kontrolą efektów uczenia się a zmiennymi indywidualnymi, w szczególności niskim poziomem reaktywności.

Interesujący i ważny dla praktyki pedagogicznej problem zależności między empatią a postawami prospołecznymi u studentów pedagogiki specjalnej przedstawiony został w artykule Marii Kliś i Joanny Kossewskiej, ukazującym zależność między zdolnością empatii a różnymi sferami osobowości. Zobrazowane w tym opracowaniu wyniki badań stanowią istotne uzasadnienie dla kształtowania zdolności empatycznych w procesie przygotowania kandydatów do zawodu nauczycielskiego.

Część drugą tomu zamyka artykuł Alicji Maurer i Barbary Oszustowicz, ukazujący wpływ zmiennych psychologicznych na rozwój ekonomiczny na przykładzie badań międzykulturowych, koordynowanych przez Richarda Lynna z Uniwersytetu Ulsterskiego w Irlandii. W części wstępnej ukazano zależność rozwoju ekonomicznego od zmiennych psychologicznych w świetle czterech głównych teorii: etyki pracy Webera, współzawodnictwa Schumpetera, motywacji osiągnięć McClellanda i obniżania się prestiżu społecznego zawodów związanych z rozwojem ekonomicznym w krajach wysoko rozwiniętych Wienera. Natomiast w części empirycznej omówiono ich weryfikację w oparciu o analizę wyników badań studentów uczelni kształcących nauczycieli w Krakowie i Dusseldorfie, z uwzględnieniem różnic związanych z płcią. Uzyskane dane stanowią potwierdzenie teorii Wienera.

Jak widać z tego pobieżnego przeglądu *Prace Psychologiczne V* charakteryzują się, podobnie jak poprzednie, różnorodnością prezentowanej problematyki. Wiele z nich porusza problemy bardzo istotne dla psychologicznego kształcenia nauczycieli, co należy szczególnie podkreślić.

Władysława Pilecka, Alicja Maurer